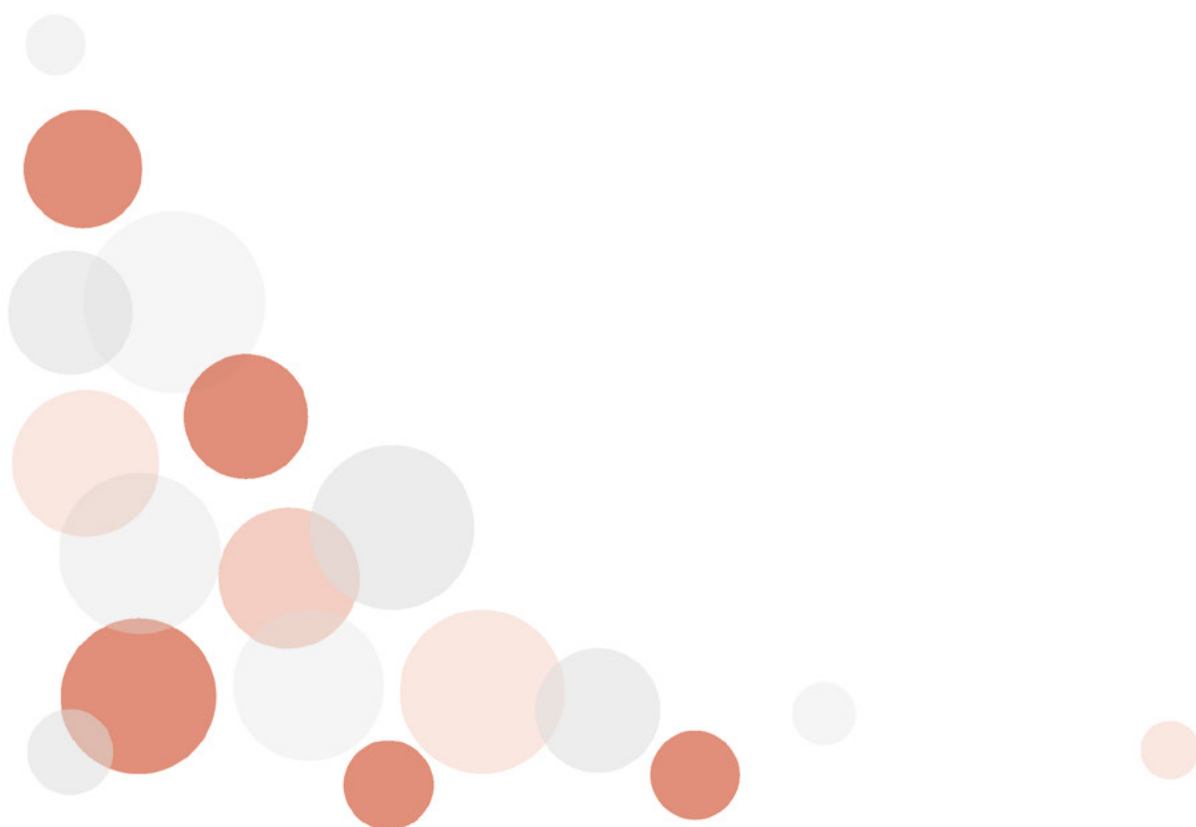


Olga Kłodnicka

Autorski program terapii wiązanych
w pracy z dziećmi w późnym wieku
przedszkolnym z diagnozą autyzmu



Tekst: **Olga Kłodnicka**

pedagog, nauczyciel terapeuta, specjalista w dziedzinie tyflopedagogiki i oligofrenopedagogiki, w tym diagnozy i terapii dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Przedszkole Bambini

23-400 Biłgoraj

ul. Konopnickiej 36

tel. 730 832 727

www.bambiniprzedszkole.pl

Konsultacja merytoryczna

Jolanta Rafał-Łuniewska

Redakcja językowa i korekta

Elżbieta Gorazińska

Projekt okładki i opracowanie graficzne

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład

Wojciech Romerowicz

Warszawa 2017

Wydanie I

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

Spis treści

1. Informacja o placówce	3
2. Opis rozwoju dziecka neurotypowego w późnym wieku przedszkolnym	3
3. Ogólna charakterystyka trudności dzieci w wieku przedszkolnym z diagnozą autyzmu	5
4. Cele autorskiej metody terapii wiązanych	6
5. System pracy według autorskiej metody terapii wiązanych.....	7
6. Ewaluacja	8
Bibliografia	8

1. Informacja o placówce

Przedszkole Bambini w Biłgoraju jest przyjazną dzieciom, innowacyjną placówką pedagogiczną, przygotowującą przedszkolaki do osiągnięcia dojrzałości szkolnej. W przedszkolu stosowane są nowoczesne metody pracy, zapewniające podopiecznym atrakcyjne, twórcze i aktywne urzeczywistnianie dziecięcego potencjału oraz wypracowywanie ich sukcesów rozwojowych.

Zatrudniona w przedszkolu kadra pedagogiczna ma na uwadze przede wszystkim dobro dziecka, jego bezpieczeństwo i szczęście. Realizację tej misji umożliwia program placówki, skoncentrowany na potrzebach maluchów i umożliwiający wyrównywanie szans edukacyjnych wszystkim dzieciom.

Przedszkole stwarza swoim podopiecznym możliwość wszechstronnego rozwoju osobowości oraz samorealizacji poprzez oferowanie ciekawych zajęć edukacyjnych, poznawanie otaczającej rzeczywistości oraz dbałość pedagogów o zachowanie w programie zajęć idei wartości uniwersalnych, takich jak dobro, prawda i piękno.

Realizacji tego wyzwania sprzyjają wysokie kwalifikacje kompetentnego i zaangażowanego zespołu nauczycieli i specjalistów oraz rodziców, będących partnerami kadry w życiu przedszkola.

Misją przedszkola Bambini jest:

- zapewnienie dzieciom opieki oraz bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego;
- nauczanie wrażliwości na potrzeby innych;
- kształtowanie umiejętności niesienia bezinteresownej pomocy;
- wspieranie działań wychowawczych i edukacyjnych rodziców;
- tworzenie warunków do nabywania przez dzieci umiejętności, zgodnie z ich możliwościami rozwojowymi;
- kierowanie się zasadami wynikającymi z *Konwencji Praw Dziecka* oraz powszechnie przejętych norm społecznych i moralnych;
- analizowanie i ocenianie efektów pracy oraz wykorzystywanie ich w celu ciągłego doskonalenia się.

2. Opis rozwoju dziecka neurotypowego w późnym wieku przedszkolnym

Wiek przedszkolny to okres rozwoju dziecka w wieku od 3 do 7 lat. Jest to czas poprzedzający naukę w szkole, kiedy zachodzi wiele zmian w psychice dziecka.

W obrębie okresu przedszkolnego wyróżniane są trzy fazy:

- faza pierwsza (wczesna), obejmująca wiek od 3 do 4 lat;
- faza druga (średnia), obejmująca wiek od 4 do 5,5 roku;
- faza trzecia (późna), obejmująca wiek od 5,5 do 7 lat.

Dzieci, które zostały objęte opisywaną autorską metodą edukacyjno-terapeutyczną terapii wiązanych, znajdują się w fazie trzeciej. W tym czasie, czyli w późnym wieku przedszkolnym, realizowane są zadania związane z dostosowaniem się dziecka do wymagań stawianych przez środowisko. Są to między innymi: nabywanie umiejętności pisanie, czytania, radzenia sobie w relacjach z innymi osobami i z własnymi emocjami.

Dzieci pięcio- czy sześćioletnie rozpoznają kształty przedmiotów znajdujących się w ich otoczeniu, zaczynają coraz lepiej rozpoznawać kształt liter i cyfr, dzielą wyrazy na sylaby, a później na głoski. Pięciolatki są zdolne do utrzymania tonacji, rytmu i melodii wypowiedzi.

Dzieci w tym wieku stosunkowo dobrze orientują się w przestrzeni, co wiąże się z rozpoznawaniem miejsc oraz ustalaniem relacji między przedmiotami w tych miejscach. Opanowują słowa określające relacje przestrzenne, takie jak: *wysoko, daleko, góra, dół*.

Dzieci w późnym wieku przedszkolnym rozumieją już znaczenie następstwa czasu, np.: *dziś, jutro, rano, wieczorem*, i posiadają zdolność do określania kolejności zdarzeń oraz różnicowania długości ich trwania.

Postępy w rozwoju pięciolatek dotyczą również znaczących zmian w zakresie pamięci. Stopniowo kształtuje się ich pamięć dowolna, czyli świadoma chęć zapamiętywania. Zapamiętują coraz więcej elementów – szczegóły i cechy przedmiotów, dzięki czemu zwiększa się ich wiedza o otaczającym świecie.

Dziecko w omawianym wieku potrafi dokonywać takich operacji myślowych, jak porównywanie, szeregowanie i klasyfikowanie. Zaczyna również wnioskować i uogólniać informacje. Jest to pierwszy szczebel tzw. myślenia oderwanego od konkretnej sytuacji i czasu, osiągnięcie którego umożliwia dziecku znacznie wyższy poziom obcowania z ludźmi i wzajemnego przekazu informacji oraz pozwala na coraz lepsze przewidywanie konsekwencji własnych czynów.

W późnym wieku przedszkolnym dziecko doskonali zdolność rozumowania przyczynowo-skutkowego, a to właśnie umożliwia mu przewidywanie następstw jego postępowania. Zaczyna też dostrzegać, że przekonania poszczególnych osób mogą się od siebie różnić.

Z wiekiem przychodzi zdolność pojmowania metafory i żartów, ponieważ następuje rozwój myślenia symbolicznego. Dziecko zaczyna wyrażać siebie oraz swoje przeżycia za pomocą symboli, a w jego zabawie pojawiają się rekwizyty zastępujące przedmioty. Często dzieci zaczynają wtedy odgrywać role, a ich zabawy przyczyniają się do zrozumienia ról społecznych pełnionych przez osoby dorosłe.

W wieku przedszkolnym dzieci zaczynają doceniać relacje przyjacielskie. Chcą jak najwięcej czasu spędzać ze swoimi przyjaciółmi, razem się bawić i rozmawiać. Dziecko 5-letnie odczuwa empatię, pojawia się u niego również współczucie.

U dziecka w wieku przedszkolnym obserwuje się duże zmiany w zakresie rozwoju fizycznego – jego ruchy są coraz bardziej harmonijne i skoordynowane, a ruchy wcześniej opanowane dziecko doskonali. Pojawiają się też nowe ruchy oraz kombinacje ruchów prostych. Dziecko swobodnie biega, wchodzi i schodzi ze schodów, kopie, rzuca i łapie piłkę. W tym okresie dzieci zaczynają uczestniczyć w grach zespołowych.

W późnym wieku przedszkolnym dzieci wkraczają w ostatni okres rozwoju mowy – fazę swoistej mowy dziecięcej. Wcześniejsze fazy to: okres melodii, okres wyrazu i okres zdania. Już dzieci czteroletnie – po pokonaniu trzech wcześniejszych faz – w ostatniej z nich posiadają bogaty zasób słownictwa, mówią, tworząc zdania złożone, rozumieją dłuższy tekst czytany oraz bardziej skomplikowane polecenia.

3. Ogólna charakterystyka trudności dzieci w wieku przedszkolnym z diagnozą autyzmu

Dzieci z diagnozą autyzmu, tak jak inne dzieci, potrzebują stałych kontaktów z rówieśnikami. Należy jednak zaznaczyć, że dzieci te przejawiają wiele trudności w funkcjonowaniu społecznym i ich problemy w tej sferze widoczne są zarówno w kontaktach z dorosłymi, jaki rówieśnikami.

Prawidłowo rozwijające się dziecko spontanicznie nabywa umiejętności społecznych, natomiast dla dziecka autystycznego uczenie się ich jest procesem trudnym, wymagającym długotrwałej i przemyślanej pracy. Dlatego umieszczenie dziecka autystycznego, nieposiadającego odpowiednich kompetencji społecznych i poznawczych, w licznej grupie rówieśniczej – nie będzie sprzyjało jego rozwojowi. Takie działanie może spowodować nasilenie zachowań zakłócających, agresywnych i autoagresywnych. Trzeba więc podkreślić, iż dopóki nie zostanie uruchomiony rozwojowy mechanizm naśladownictwa, dziecko z autyzmem nie powinno uczęszczać do typowej grupy przedszkolnej, a nauczanie, wychowanie i przygotowanie go do podjęcia nauki

w szkole powinno być przemyślanym procesem. Przede wszystkim należy uwzględnić aktualne predyspozycje i możliwości dziecka oraz sprzyjać zdobywaniu przez nie wiedzy i budowaniu jego relacji społecznych z rówieśnikami i dorosłymi.

4. Cele autorskiej metody terapii wiązanych

Zastosowanie wobec dziecka autystycznego autorskiego programu terapii wiązanych było uzasadnione dążeniem do osiągnięcia przez dziecko celów takich jak:

- maksymalne usamodzielnienie dziecka, zgodnie z jego indywidualnymi możliwościami;
- wdrażanie dziecka do utrzymywania ładu i porządku oraz samodzielności w życiu codziennym;
- kształtowanie umiejętności społecznych, w tym: dzielenia się, czekania na swoją kolej, komunikowania swoich potrzeb, nawiązywania kontaktu wzrokowego z dorosłymi i rówieśnikami;
- pomoc dzieciom w uwalnianiu się od zachowań niepożądanych – sensoryzmów, zachowań agresywnych i nieadekwatnych do sytuacji;
- inicjowanie i podtrzymywanie kontaktów z rówieśnikami, z uwzględnieniem specyficznych możliwości i potrzeb dzieci niepełnosprawnych;
- stałe kształtowanie motywacji do werbalnego komunikowania się oraz stosowanie alternatywnych i wspomagających metod komunikacji zgodnie z potrzebami dzieci niepełnosprawnych;
- wzbudzanie zainteresowania otoczeniem;
- kształtowanie umiejętności samodzielnego i kreatywnego organizowania czasu wolnego;
- usprawnianie funkcji myślowych, takich jak: klasyfikowanie, sortowanie, uogólnianie, wnioskowanie, myślenie przyczynowo-skutkowe;
- stopniowe wydłużanie czasu koncentracji na zadaniach;
- odkrywanie indywidualnych zdolności i zainteresowań;
- usprawnianie, korygowanie i kompensowanie zaburzonych funkcji dziecka przy użyciu odpowiednio dobranych metod, technik i narzędzi;
- usprawnianie zdolności motorycznych i manualnych, w tym przygotowanie do nauki pisanie, z uwzględnieniem specyficznych możliwości dzieci;
- rozwijanie umiejętności matematycznych, w tym nauczanie wykonywania prostych działań matematycznych;
- organizowanie procesu nauki w sposób najbardziej przystępny dla każdego dziecka, z uwzględnieniem jego potrzeb, możliwości, zainteresowań oraz aktualnego samopoczucia i stanu zdrowia;
- utrwalanie wykształconych umiejętności i wiedzy.

5. System pracy według autorskiej metody terapii wiązanych

Z grupą wychowanków, prowadzoną zgodnie z programem terapii wiązanych, pracuje w przedszkolu dwóch nauczycieli – nauczyciel wychowawca i nauczyciel terapeuta, którzy współpracują ze sobą i wspierają się.

Rytm zajęć grupy objętej metodą terapii wiązanych wpisuje się w ramowy rozkład dnia przedszkola. Wszystkie dzieci spotykają się rano w sali zbiorczej. O ustalonej godzinie jedzą śniadanie, a po posiłku i wykonaniu czynności higienicznych biorą udział w tzw. wstępnych zajęciach dydaktycznych, prowadzonych przez wychowawcę grupy integracyjnej. Zajęcia te mają na celu zapoznanie dzieci z tematem dnia w sposób przystępny dla wszystkich przedszkolaków.

Po zajęciach wstępnych dzieci objęte programem przechodzą wraz z nauczycielami do sali terapeutycznej. Wówczas rozpoczynają się tzw. główne zajęcia dydaktyczne. Nauczyciel kontynuuje temat rozpoczęty na zajęciach wstępnych, uwzględniając specyficzne potrzeby i możliwości dzieci z diagnozą autyzmu. Jest to czas przeznaczony na naukę umiejętności takich jak: słuchanie tego, co mówi inna osoba, czekanie na swoją kolej, odpowiadanie na pytania, koncentracja na obiektach prezentowanych całej grupie.

Po głównych zajęciach dydaktycznych organizowane są indywidualne zajęcia utrwalające, w ramach których wychowawca pracuje z jednym dzieckiem, zaś terapeuta organizuje czas pozostałym dzieciom. W ten sposób nauczyciel ma możliwość sprawdzenia, czy wcześniej przekazane treści zostały zrozumiane i przyswojone przez konkretne dziecko, a w razie konieczności – powtórzenia materiału lub poszerzenia go. Cały ten proces odbywa się według zasady dostosowania procesu nauczania do potrzeb, możliwości i potencjału dzieci.

Po zakończeniu zajęć indywidualnych dzieci autystyczne wracają wraz z nauczycielami do grupy integracyjnej, z którą spędzają resztę dnia. Wspólnie jedzą drugie śniadanie, wychodzą na świeże powietrze, biorą udział w zajęciach dodatkowych, jedzą obiad, leżakują oraz swobodnie organizują sobie zabawy.

Przez cały ten czas w grupie integracyjnej przebywa czterech nauczycieli. Nauczyciele grupy objętej programem terapeutycznym zachęcają swoich podopiecznych do nawiązywania kontaktów z rówieśnikami, wspierają ich podczas wspólnych zabaw, organizują zajęcia i zabawy integrujące całą grupę.

Dzieci objęte programem biorą udział we wszystkich inicjatywach, wycieczkach, imprezach i uroczystościach przedszkolnych. Program przewiduje, iż w przyszłości – dzięki intensywnej terapii – dzieci z autyzmem będą w stanie uczestniczyć w standardowych zajęciach dużej grupy. Osiągnięcie takiej gotowości przez konkretne dziecko jest jednak kwestią indywidualną.

6. Ewaluacja

Autorski program terapii wiązanych dla dzieci w późnym wieku przedszkolnych z diagnozą autyzmu zakłada systematyczne monitorowanie efektów pracy edukacyjno-terapeutycznej.

W ramach programu zostały przyjęte metody ewaluacyjne, takie jak:

- bezpośrednia obserwacja dzieci w czasie zajęć grupowych, indywidualnych oraz podczas zabawy;
- diagnoza rozwoju wykonana przed wprowadzeniem programu, po I semestrze i na zakończenie roku przedszkolnego;
- stała wymiana informacji z rodzicami;
- analiza prac i wytworów dzieci;
- rozmowa ze specjalistami pracującymi z dziećmi.

Program jest elastyczny. W praktyce zespół nauczycieli, specjalistów i rodziców oraz dyrektor przedszkola mogą stwierdzić potrzebę jego modyfikacji.

Bibliografia

1. Budikova J., (2006), *Jak przygotować dziecko na spotkanie ze szkołą?*, Gliwice: Helion.
2. Harwas-Napierała B., Trempała J., (2008), *Psychologia rozwoju człowieka*, t.2, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
3. *5-latek u progu szkoły. Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku w Warszawie*, www.mp2ledziny.edupage.org (dostęp 14 marca 2018 r.).



Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
e-mail: sekretariat@ore.edu.pl

www.ore.edu.pl

